

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és czétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A reformáció: lelki fegyver.

Irla és 1904. október 31-én a debreceni nagytemplomban elmondta S. Szabó József. —

Alapige: II. Kor. 10. 4—5. v.

Keresztyén hivek! Egy symbolikus festményt láttam nem régen, mely a maga zordonságával különösen megragadta figyelmemet. Egy nagy sik mezőn sötét éjszakában bolyongó tömeg látszott a kép egyik sarkán; közepén holttestek heverték s fölöttük egy tetőtől-talpig páncélba öltözött lovag haladt előre fekete paripán a távolban derengő fény felé, mely a hajnal közeledtét jelezte. — Önkéntelenül erre a képre gondolok most, amikor a reformáció kezdetének évfordulóját ünnepeljük. Mintha az a festmény a 387 év előtti állapotokat jelképezné! A lelki élet kiellen mezején szellemi vakságban botorkáló népet, aztán egyfelől a hitelenség, másfelől a vakbuzgóság és babona szomorú áldozatait, s mindezek között és fölött az evangéliumi tiszta tudománnyal felvértezett reformátort, amint halad rendíthetetlenül az isteni fény felé, melyről irva van, hogy megvilágosította a sötétségben ülőket és kigyúlt azok előtt, akik a halál országában és árnyékában jártak. (Mát. 4. 16)

Ennek az isteni világosságnak, a mindenséget kormányzó legfőbb hatalom és bölcsesség önkijelentésének, mely szükséges és alkalmas időben mindig nyilatkozik, szentelünk ma hálás emlékezzettel ünnepet. Nem e világban történt eseményeket, nem gyarló földi embereket ünneplünk tehát, hanem Istennek az eseményekben nyilvánuló és az embereken megdicsőülő nagyságát, bölcsességét, jóságát. Minden kétségen felül van, a keresztyénség élete és története bizonyítja, hogy a reformáció nem vak eset, nem is emberi hiuság műve, hanem felséges ténye egy bölcs isteni kormányzónak, aki nehéz és súlyos helyzetekben nagy és hatalmas lökést ad

az emberi szellemnek, hogy kiemelkedve sülyedéséből, újult erővel haladjon a cél felé, melyet Idvezítőnk e szavakban tüzött előnkbe: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.“ (Mát. 5. 48).

Csak elfogultság és szenvedély kisebbítheti a reformáció jelentőségét. Az ellene röpített nyilatkat mi épügy emberi gyarlóságból eredőnek tartjuk, mint az évszázadok folyamán a keresztyénséghez tapadt és azt eredeti tisztaságából kiforgató tévelygést és romlottságot. Azt a gúnyos szójátékot pl. hogy a reformáció deformáció a türelmetlenségben égő léleknek és a tapasztalati tényekkel merőben ellenkezőnek tulajdonítjuk s így szintén mindazt az ócsárló nyilatkozatot, amelylyel gyűlölködő ellenei nem szünek meg illetni, hogy t. i. a reformáció a forradalomnak és az erkölcsi romlásnak szülőoka (XIII. Leo) s hogy rombolt, anélkül, hogy építeni tudna, tehát valódi alkotásra s igazi haladásra képtelen és hogy végeredményében az egyéni szabadság korlátlanására, ennél fogva minden társadalmi rend összetörésére vezet. Viszont azt sem mondhatjuk túlzott magasztalással, hogy a XVI. század reformációja bevégzett, tökéletes mű. A bölcs Isten tökéletes gondolatait az emberek mindig kisebb-nagyobb tökéletlenségekkel valósítják meg. Ezért kell folyvást reformálnunk, azaz tisztítási, tökéletesítési munkát végeznünk, amely hozzá tartozik az emberiség lényéhez, ahhoz az isteni szikrához, melyet a Teremtő belénk lehelt. Reformáció mindig volt és mindig lesz, úgy a vallás-erkölcsi életben, mint általában az emberi lélek működésének minden terén, mert a reformáció egy a haladással, a tökéletesedéssel, tehát a folytonos előre küzdéssel, ahogy Madáchunk gyönyörűen fejezi ki: „Ember! küzdj és bizva bizzál!“

Minden megrögzött, minden megcsontosodott emberi vélemény, bármely hit- és tudomá-

nyos tételre való állandó vakeskűvés egyenes ellentétben van a reformációval s ezzel együtt Istennek az emberiség folytonos tökéletesedését célzó örök akaratával. Azt mondani, amit pl. a róm. kath. egyház, hogy a *tridenti zsinat* tökéletesen végrehajtotta az egyház reformációját s örök időkre, változhatatlanul megállapította annak tanait és hitelveit, — vagy azt állítani, hogy a reformáció idejében szerkesztett protestáns hitvallásokból egy jöttát elvenni, vagy azokhoz egy szótagot toldani soha nem szabad: — egyjelentőségű a haladás megakadályozásával, a szabadságra teremtett lélek bilincsekbe verésével s ellenkezik maguknak a reformátoroknak felfogásával is, akik gyarlóságuk tudatában, az emberiség örök fejlődését belátva, ezt irták a helvét hitvallás elé: „készek vagyunk mindenkör azoknak, kik az Isten beszédéből jobbakra tanítanak, köszönettel mind helyt adni, mind engedelmeskedni.“

A reformáció tehát valódi lényegében nem mozdíthatatlan határok megvonása, nem változhatatlan állapotok létrehozása, hanem szakadatlan, örök küzdelem a világosság és tökéletesedés felé s harc a sötétség és gyarlóság ellen. De, ahogy az apostol mondja szent leckénkben,

a mi hadakozásunknak fegyverei nem testiek, nem erőszakosak; máshol pedig így int bennünket: „Vegyétek fel a lelki fegyvert, mely Istennek beszéde.“ (Ef. 6. 17.) Ilyen lelki fegyver volt, van és lesz mindenkör Istennek ereje által a reformáció, még pedig — alapigénk szerint —

- I. az emberi hiú találmány és okoskodás ellen;
- II. az emberi tekintélyek és bálványok ellen;
- III. a mi Urunk Jézus Krisztus mellett.

I.

A keresztyénségnek az esetről vagy erendő bűnről szóló tanításában egy igen nagy igazság jut kifejezésre. Ha a vallások történetét vizsgáljuk, látjuk, hogy ez a tan a legtöbb vallásban megvan s az ember eredeti, alap természetére vihető vissza.

Mi ez az igazság? Mire tanít bennünket — a szentírással egybehangzólag — az élet, a történelem, a tapasztalás, a tudomány? Arra, hogy akaratumk nagyratörő, de gyenge és korlátolt; szenvedelmünk magasba vivő, de földhöz kötött és gonoszsággal teljes; elménk ég felé szárnyaló, de véges és határok közt mozgó, — egyszóval és

TÁRCA.

Közönséges könyörgés a zsinatért. 1791.

Keresztesi József naplójában (mely 1868-ban „Kronika Magyarország polgári és egyházi közéletéből a XVIII. század végén“ cím alatt jelent meg) olvassuk, hogy „míg a tekintetes és méltóságos (budai) zsinat tartott, addig a debreceni superintendia így tartozott imádkozni“ s nyomban ezután közölve van az előirt imádság.

Tekintettel arra, hogy olvasóink legnagyobb része nem egykönnyen juthat az idézett munkához; de tekintettel arra is, hogy most megnyilando zsinatunk alkalmából, szintén igen méltó és üdvösséges dolog lenne, annak munkálkodására, templomi imádságokban, a gyülekezet közepette is könyörögni Istennek áldásaért: nem mintaképpen, csak emlékezetnek okáért, ime közöljük ezt a 113 éves szép imádságot, amint következik:

„Oh könyörülő Isten, ki a Te ekléziádat eleitől fogva csudálatosan hordoztad, és a Te bölcseséged szerént, hol nyomoruságok közt tartottad, hol pedig pihenést engedtel annak: áldott légy, hogy e hazában is békességet adtal a te népednek, a sok szomorú napok után, és megvidámitottad az eszterdők után, melyekben látott sok gonoszt. Áldott légy nevezetesen azért, hogy ez idő szerént a Te gondviselésednek bölcs igazgatása azt cselekedte, hogy a mi felséges királyunk engedelme és oltalma mellett, külső és belső előjáróink e hazának minden részeiből egybegyűlhettek a végre, hogy a Te ekléziád

nak virágzására, népednek lelki javára szabadon tanácskozzanak és szükséges rendeléseket tegyenek.

„Kérünk azért oh mi Istenünk! je enj meg az ő gyűléseikben a Te szent lelkeddel, és vezérelj őket minden igazságra; adjad, hogy az ő tanácskozásaik és végzéseik a Te dicsőségednek terjedésére, a Te ekléziádnak ékességére és boldogságára szolgáljanak.

„E végre töltsd be az ő elméjüket a Te menygyei világosságoddal, az ő sziveket a Te dicsőséged mellett való igaz buzgósággal. Adjad nekik az egysegnek lelkét, hogy a hasznos dolgoknak megállításában (= létrehozásában) a károsoknak és veszedelmeseknek elfordításában egyet érthessenek, egyet akarhassanak, és mindenekben csendességgel és atyafiui szeretettel munkálódhassanak.

„Ne engedd ama gonosznak, hogy az egyenetlenségnek konkolyát valami módon közikbe hintesse, és a Te dicsőségednek általok való munkáját akadályoztathassa vagy késleltethesse; sőt inkább legyenek ezek a mi most egybegyűlt külső és belső előjáróink olyan kellemetes eszközök a Te szent kezeidben, kik által Te magad, ki a Te dicsőségedet s ekléziádat szereted, — vidd véghez azokat, melyeket hasznosaknak és szükségesekeknek látsz a Te dicsőségedre és a Te lelki Izraelednek belső békeségére. Amen.“

Keresztesi József feljegyzí naplójában a zsinatról, hogy „valamikor ezen gyűlés tartatott, mind előtte, mind utánna megjegyeztetett, hogy mindenkör vagy égi háború, vagy esőszakadás és ködös idő volt.“

Adjon Isten *tiszta időt* mostani zsinatunkra!
Kassa. *Révész Kálmán.*

bibliai értelemben lényünkhöz van tapadva, azal egybeforrva a gyarlóság. Senki nem állíthatja magáról, aki ezen a földön él és jár, hogy ő bármi tekintetben tévedhetetlen és csalatkozhatatlan. Ellenkezöleg az ember sokszor a jót is rosszá teszi, az igazságot is elferdíti, a világosságot is sötétségbe burkolja s ha valamely eszmei magasságra, tiszta érzés- és gondolatkörbe emelkedik egyik korszakban kiváló szellemek vezetése alatt, évszázadok vagy évezredek múlva gyarlósága megint lehúzza onnan s feledye az eszményeket, a magasabb erkölcsi igazságokat, saját önző, kicsinyes érdekei és álnoksága szerint rendezi be maga körül a világot.

Igy látjuk ezt a keresztyénség életében is. Jézus magasztos hit- és erkölcsi elvei, az apostoli kor egyszerűsége és tisztasága, az első keresztyének példátlan szeretete, feddhetetlensége, eszményi lelkesedése idők folytán mind jobban jobban enyészetbe mentek, a hiú emberi találmányok, a téves tanok és és ferde okoskodások egész tömege rontotta meg és homályosította el a Krisztus tiszta, világos tudományát. Hithű római katolikusok véleményét idézem e tekintetben a reformáció korából, hogy az elfogultság vádja ne érjen. A pápai udvar jóérlémmű praelatusai pl. így panaszkodtak: „Mily látvány annak a keresztyénnek, aki a keresztyén világot bejárja, az egyház pusztultsága. A pásztorok mind odahagyták nyájukat, ezek mind béres kezekre bizvák.“ Papok az ő gyűlésökből (1536.) ekként irtak III. Pál pápának: „Az egyház oly súlyos betegségekkel van terhelve, hogy felgyógyulásán kételkedni lehet.“ *Mantuanus János* költő ezt énekelte: „Rómában vásári portéka minden: templom, egyházi javak, oltár, szentség, tömjén, imádság, mennyei üdvösség, sőt még maga az Isten is.“ A híres *Bellarmin Róbert* bibornok, a róm. kath. egyháznak mai napig egyik kitünősége ily szomorú képet rajzolt a reformáció-korabeli keresztyénségről: „Majdnem semmi komolyság nem volt az egyházi székeknél, semmi fegyelem az erkölcsökben, semmi tudomány a szentírásban, semmi tisztelet a vallásos dolgokban, sőt majdnem semmi vallás sem létezett.“

Nem teszek emez egykorú tanubizonyságokhoz semmit K. H. Metszöbbitéval nem lehetne sújtani a keresztyénségnek a tökéletesedés, az igazság, erkölcsiség, világosság útjáról való eltérését és a hiú, balga, bünös emberi okoskodás szolgálatába szegődését. Hogy mi minden burjánzott fel ez okoskodás nyomában, — nem szükséges elöttek felsorolnom.

Ily körülmények közt a reformációra mulhatlan szükség volt, hogy a keresztyénséget a

sülyedésből kiemelje, a lényegéhez nem tartozó s idők folytán hozzá tapadt tévelyésektől és emberi találmányoktól megtisztítva, az eredeti alapra visszahelyezze.

De ne gondoljuk, hogy a reformáció munkája a XVI. században befejezést nyert s hogy arra többé nincsen szükség. Óh! az emberi hiú bölcseség és okatlan okoskodás ellen mindig küzdenünk kell; mert az szüntelenül kísért, ferdít, homályosít, összezavarja az istenit és emberit, kiforgatja tisztaságából a vallást. Bizony ma már sok dolog nem úgy van, ahogy a reformátorok tanították! Aztán meg a tökéletesedés útján nincsen megállapodás. Mert jól jegyezzük meg, hogy bár az emberiség élete — gyarlóságánál fogva — örökös hullámozás, egyszer fel, máskor le, de sohasem hátrafelé menés; olyan, mint a habokon úszó, gyenge falevél, mely el-elmerül, de újra felszínre kerül s megy tovább a végtelen oceanba. Minden változás és hullámozás között és fölött tisztán, épen marad meg, sőt az üdvös reformok által folyton gyarapszik egy bizonyos isteni tartalom, hitigazság, eszmei és erkölcsi töke, mely ha ideig-óráig rejtve van is, megint napfényre kerül, hogy áldást és boldogságot árasszon az emberiségre.

És itt eszembe jut, amit nem régen olvastam a lapokban. 1709-ben az angol-francia háború idején egy kis francia helységben, Sommeban az angolok élelmiszer raktárt rendeztek be az ott lévő régi, római katakombákban. Mikor az angolok az országból menekültek, ezt a raktárt befedték és otthagyták. Két évvel ezelőtt néhány földmives véletlenül rábukkant a raktárra, ahol nagy mennyiségű, ép buzára talált. A buzát elvetették s im a 200 éves magvak kikeltek, gyönyörű kalászkba hajtottak és dús aratást adtak. Ilyen az örök isteni igazság és romolhatatlan erkölcsi töke, mely lelkünkbe rejtve hosszú idő múltán is épen marad s egy-egy reformkorszakban újra átteremti e viselt világot.

Ezt látva, érezve, tudva mi protestánsok sohasem idegenkedünk, nem szabad idegenkednünk a reformációtól. Vegyük is fel a tévelygés, romlottság, haszontalan okoskodás ellen mindnyájan minden időben ezt a lelki fegyvert, *Istennek beszédét, mely élő és ható, hathatósabb minden kétélű fegyvernél, e'hat az akaratnak, az elmének, a velöknek megoszlásokig.* (Zsid. 4. 12.)

II.

De a reformáció, mint lelki fegyver csak úgy működhetett és mindenkor úgy működhetik sikeresen, ha mindenekelőtt a lélek szabadságát biztosítja. *A szabadságban, melylyel Krisztus sza-*

badokká tett, álljatok meg! — mondja az apostol. (Gal. 5. 1.) Hitvány szolgálék és haladás, merev tekintélyuralom és tökéletesedés nem férnek meg együtt. A népek műveletlenségét, mindennemű egyházi és világi társadalom tökéletlen alakját éppen a szellemi szolgaság és föltétlen tekintély-hit mutatja. Ha azt akarjuk, hogy szálljon, fel kell oldoznunk lelkünket bilincseiből; ha önként, igazán, nyíltan óhajtunk vallást tenni, bele kell önteni szivünkbe a szabadság erejét és bátorságát.

A lelkiismeretnek, a meggyőződésnek ez a szabadsága volt eltojtva a reformáció előtti időkben. Nemcsak a reformátorok hirdették az egyéneket lenyűgöző pápai hatalom túltengését és ostromolták a tudatlan tömegekre alapított papuralom szertelenségeit; nemcsak Luther irt hatalmas riadót „*A keresztyén ember szabadságáról.*“ Érezték a lélekre rakott békókat a római egyház kiváló férfiai is. Klasszikus tanúra hivatkozom. Egy a pápai udvarban élt bibornokra, *Contarini Gáspárra*. Ez a Contarini a pápa közvetlen közelében, sőt ahhoz intézve nyíltan írta, hogy „a Krisztus törvénye a szabadság törvénye és megtiltja a durva szolgaságot. De ezenfelül is kormányzásnak nevezhető-e az, melynek szabálya egy ember akarata, aki természeténél fogva a rosszra hajlik és tömérdek indulatok által van izgatva? Egy pápának tudnia kell, hogy szabad emberek azok, akiken uralkodik. Ne tetszés szerint parancsoljon, vagy tilalazzon tehát, hanem a józan ész, az isteni parancsolatok és a szeretet törvénye szerint; oly törvény szerint, mely mindent az Istenre és a közjóra vonatkoztat.“ Így szólt a római bitoros s egyenesen bálványozásnak nevezte azt, mikor egy ember, valamely hit-tétel vagy emberi jog megállapításában és eltörlésében, egyéb korlátot nem ismer a maga akaratjánál. Hisz egyedül a legtökéletesebb lény, Isten az, akinek cselekvését semmi más nem korlátozza, csupán az ő szent akaratja.

A hagyomány az ő világból fenntartotta ezt a röpke mondást: *autosz efa* — ő mondotta, melylyel állítólag a pythagoreisták mesterök iránti vak hitöket és föltétlen hódolatukat fejezték ki. A középkori keresztyénség kebelébe ez az emberimádás ebben a szólamban ment át: *Roma locuta, causa finita* — Róma szólt, a dolog be van fejezve. Hallgatás minden részen. „Csak hódolat illet meg, nem bírálát.“ (Madách.)

Ez ellen a vak tekintély-uralom és a reá épített bálványok ellen vette föl a reformáció a lelki fegyvert, Istennek beszédét, melyet egyetlen tekintélyül állított a szabadságra született keresztyének elé. Annak az evangyéliomi igazságnak szerzett érvényt, hogy az emberiség a

maga összeségében s mindennemű társadalmi viszonyaiban csak úgy lehet boldog, ha minden egyes egyén érzi személyének jelentőségét, munkája célját s bírja erkölcsi szabadságát. Óh hogy zendült fel az örömeinek a börtönökből szabadult emberek ajakán: „A mi lelkünk megmenekült, mint a madár a madarász köteleiből. Elszakadt a kötél és mi szabadok vagyunk! Dicsőség a magasságban Istennek!“

A reformációnak ez a szabadító munkája ma is foly. De nehogy túlozzunk Atyámfiak! Nehogy szabadok helyett szabadosok legyünk s az öntudatos istenfiuság érzése gögös önbálványozássá fajuljon bennünk! Mert pl. a véges emberi ész tenni hitünk és cselekedetünk szabályozójául és azt mondani, hogy az a szabadság, melyszerint minden egyén — a maga nézete szerint — megteheszen mindent, amit ő a fejlődés érdekében állónak tart: ellenkezik az Isten törvényével, az emberi nem rendeltetésével, a társadalmi renddel s minden józan haladással és tökéletesedéssel. A gondolat, meggyőződés és tudomány szabadságát minden egyénre nézve igenis tiszteletben kell tartanunk. A szentírás arra tanít, *hogy a lélek mindent vizsgál, még az Istennek mélységeit is.* (I. Kor 2. 10.) De ha itt e földön, ahogy teremtve vagyunk, együtt élni, családot, egyházat, hazát, mindazt ami előttünk kedves és szent, tiszteletben tartani s ekként Istenországát lehetőleg megvalósítani akarjuk; a cselekvési szabadság elé korlátokat kell szabnunk. E korlátokat megismerjük Isten beszédéből, a szentírásból, mely nekünk, protestánsoknak egyetlen tekintélyünk. Benne keresztesük tehát mindazt, ami az emberiség boldogságára, lelkünk idvességére szükséges!

III.

A kiváló és szellemes egyházi atya s védíró *Tertullianus* egy könyvet irt *a lélek eredeti keresztyén természetéről*. Első pillanatra úgy-e különösnek tűnik fel előttünk ez a tárgy s hajlandók vagyunk fék nélküli rajongás eredményének tulajdonítani. De a józan okosság, a történelem és a tapasztalat világánál vegyük csak egy kissé mélyebben fontolóra, s el kell ismer-nünk, hogy végső törekvésében, tehát igazi lényegében minden vallás megegyezik. E törekvés elé szebb, dicsőbb, magasztosabb célt eddig még senki nem állított, de soha nem is fog állítani annál, mint amit Jézus Krisztus tűzött ki. A fejlettebb vallásoknak a keresztyénséggel való meglepő rokonsága világosan mutatja, hogy egy, az emberiségben közösen működő krisztusi szellem érzéseinket, gondolatainkat, törekvéseinket bámulatosan közös cél felé irányítja. Gondoljunk

csak a most folyó háborúban a buddhista és schintoista japánok szeretetteljes viselkedésére!

Megvan tehát a bizonyos műveltségi fokot elért emberek közt az érzelmi kapcsolat és egység s az erkölcsi eszmény magasabb vonásai-ban a különböző hitformák között is ugyanaz, amelynek legegységesebb, legfelségesebb és leghatározottabb kifejezést Jézus adott. Ez érzelmi egységnek és erkölcsi világ közösségének természetesen a Krisztus tanait vallók között kell lenni a legteljesebbnek. Nekünk kell legjobban éreznünk, hogy mi egy mennyei Atyának vagyunk gyermekei, testvér atyafiak a szeretetben és a szeretet által. De ezt csak úgy érjük el, ha a Krisztust folyton élőknek, natónak, működőknek érezzük s tudjuk bennünk és e világban mindenütt. Ha azt mondhatjuk az apostollal: „Élek többé nem én, hanem él énbennem a Krisztus; és amely életet most élek e testben, az Isten fiában való hit által élem, aki szeretett engemet és adta ő magát én érettem.” (Gal. 2. 20.)

Ha valljuk, hogy a mi Urunk, a Jézus Krisztus, a benne vetett hit által, egyetlen út az üdvösséghez, egyetlen közvetítő Isten és az emberek között. Ha hallgatunk amaz evangéliomi intésre: „Egy a ti mestertek a Krisztus.” (Mát. 23. 8.)

A Krisztusról feledkeztek meg, a legmagasabb hit- és erkölcsi eszménykép homályosult el a reformáció előtti keresztyénség körében. Isteni személyének élő varázsa, felséges tanításainak ható ereje veszett el az ember alkotó ködképek üres foszlányaiban. A Krisztust az Atya jobbjára, mintegy ülőszékbe helyezték a mennyországban s a földön az ő helytartójául, az egyház fejéül gyarló embert tettek meg. Az üdvösséget, földi intézmények útján, nem a Krisztusban való hitben, hanem külső jócselekedetben keresték. A Krisztus helyett a közbenjárók egész serege állott elő.

Érezték az élő, igaz hit meggyengülését, a megigazulásnak a Krisztuson kívül való téves keresését, általán Krisztus képének elhomályosulását a tudós szerzetesek és főpapok közül is többen. Egy san-sevarinói barát könyvet irt a *Krisztus jótéteményéről* s ebben a Krisztusban vetett hitről és megigazulásról. Egy római bibornok pedig ekként nyilatkozott: „Az evangéliom nem egyéb, mint ama boldog újság, hogy az Isten egyszülött fia, aki a mi testünket öltötte magára, az örökkévaló Atya igazságosságának érettünk tökéletesen eleget tett. Aki ezt hiszi, menyországba jut, részt vesz az általános bűnbocsánatból, testi teremtséből lelkivé, a harag gyermekéből, a kegyelem gyermekévé válik s a lelkiismeret édes békéjében él.” Mi más ez, hanemha amit az eretnekített Lut-

her, Zwingli és Kálvin kifejtettek? Nemde nem úgy találjuk-e a Zwingli tételeiben is: „Az üdvösség csakis a hitben és abban áll, hogy a Krisztus az egyetlen főpap, az egyetlen közvetítő Isten és emberek között, ennél fogva a római egyház alkotmánya a maga üdvintézményeivel együtt, minők a pápaság, mise, szentekhez való könyörgés, jócselekedetek által való megigazulás, böjtölés, bűcsújítás, szerzetesi élet, papi nötlenség, mind hiábavaló, felesleges dolgok.”

Ezek ellen küzdött és küzd a reformáció, mint lelki fegyver Istennek hathatós beszédével. A Krisztushoz viszi foglyúl a lelkeket s így a *reformáció rekrizianizáció* is, mert hiszen folyton azt tartja szem előtt, amire a heidelbergi káté első kérdése felel, hogy nekünk mind életünkben, mind halálunkban egyetlenegy vigasztalásunk és nyereségünk a Krisztus.

* * *

De végzem immár beszédemet. Végzem a nagynevű róm. kath. püspöknek, *Lonovics Józsefnek* az 1832-iki országgyűlésen nyilvánosan tett emez őszinte vallomásával: „A protestantizmus és katholicizmus között az a különbség, hogy a protestantizmus jelszava a *tökéletesedés*; a katholicizmus pedig egy oly kör (*Popilius circulus*), melyből senkinek kimenni nem lehet.” Megvagyok róla győződve, hogy minden művelt és felvilágosult katolikus ebben a nézetben van. És mert így a művelt és felvilágosult emberiség rokonszenve és együttérzése kísér bennünket, annyival reményteljesebben, büszkébben és elszántabban kell nekünk, reformátusoknak haladnunk a tökéletesedés útján. A jövő a mienk. Isten segedelmével a Jézus Krisztus nevében előre! Ámen.

Még egyszer a zsinati tagok számarányáról és választási módjáról.

Révész Kálmánnak erről a tárgyról szóló cikkemmel foglalkozó megjegyzései ellenében röviden a következő észrevételek megtevésére szoritkozom.

1. Tagadom, hogy „igen nagy egyházalkotmányi tévedés” volna, hogy én a paritás elve alapján teszék számításokat az egyházkerületeket megillető képvisleti arány megállapítására. Sőt ellenkezőleg, egyházalkotmányunk szelleméből folyik s teljesen indokolttá teszi az a megdönthetetlen valóság, hogy a zsinati képviselőt a lelkészek és világiak közül és részéről ex principio egyenlő mennyiségű, tehát ugyanannyi a 2060 lelkész közül és részéről, mint a 2.450.000 világi közül és részéről. Azt a képtelenséget pedig eszem ágában se volt mondani, amivel Révész karrikaturázni próbálja álláspontomat, hogy tudniillik, szerintem a lelkész-képviselők a papság,

a világiak a világi elem képviselői volnának, mert én mindannyijokat az egyetemes egyház képviselőinek tartom, teljesen megegyezőleg az egyházi törvényekkel (65. §.). sőt éppen ezeknek az értelmében még a hivatalból való tagokat és a tanár-képviselőket is ugyancsak az egyetemes egyház képviselőinek tekintem, ellentétben Révészszel, aki az énrám diktált tévedéssel szemben olyan argumentumot hoz fel, melyből ketségtelenül kitetszik, hogy ez utóbbiakat csupán a tanárok képviselőinek képzeli.

2. Tagadom, hogy az valami rettenetes hiba volna akár az én számításomban, akár az anyaegyházak számának a lélekszámmal való kombinációjában (ebben az egyébiránt igazán indok, elv és alap nélküli ötletben), hogy „hiányzik alóla a történeti alap”. Hát talán a Révész régi és most felújított indítványa alól nem hiányzik? és egyáltalában van-e benne opportunismusról egyéb? Vagy hát az 1848-iki számítás alól nem hiányzott-e épenugy? Hiszen a budai zsinatra valamenyi kerület egyenlő számmal volt feljogosítva képviselőket küldeni, és valósággal is majdnem az utolsó szál tagig ennek a szempontnak a figyelembe vételével jártak el. Hát a budai zsinat eme számaránya alól nem hiányzott-e hasonlóképpen minden történeti alap? A történeti alapot, természetes, hogy nem szabad, sőt nem is lehet végképpen és egyetemesen kirugni az inézmények időnkénti fejlődése alól, de ha a változott viszonyok úgy kívánják, bizony sokszor mellőzni kell azt, s haladni kell a korrallal együtt, még a nagy mértékben conservatív természetű egyházi testületeknek is.

3. Nagyon sajnálom, ha stylusom gyarlósága miatt nem értette meg Révész, hogy én éppen ki akartam gunyolni a debreceni egyházmegyében történt pactumot. Ezt tehát most teljes határozottsággal jelentem ki. Ami azonban azt a szintén réam diktált állítását illeti, hogy a lajstromos szavazás csak pactum utján volna jól keresztülvihető, ezt ilyen alakban viszont tagadni vagyok kénytelen. Meg van-e Révész elégedve például a tiszáninneri képviselők választásának az eredményével? Ugy-e bár me? Hogyne, hiszen az egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvleg fejezte ki meglegedését, még pedig a jelenlevő Révész hozzájárulásával és ellenmondása nélkül. Nos hát, volt-e ott pactum? Ugy-e bár nem? Vagyis a lajstromos szavazást jól keresztül lehet vinni pactum nélkül is. Quod erat demonstrandum. Aztán más dolog, hogy az én felfogásom szerint nem pactum utján ugyan, de mindenesetre a legarravalóbb egyének volnának a zsinatra küldendők, tekintet nélkül arra, hogy egyes kérdésekben esetleg eltérő nézeteket vallanak a másokétól. Mit szólott volna hozzá például Révész, ha őt kihagyta volna zsinati képviselői sorából a tiszáninneri egyházkerület, csupán azért, mert ellensége a lajstromos szavazásnak, amelyet az egyházkerületi közgyűlés elfogadott, sőt a zsinati törvényben általánosan kötelezőnek óhajtott kimondatni?

Mindezeknél fogva még mindig nincs okom változtatni azon a meggyőződésen, amelynek hangot adtam előbbi cikkemben. Azért azonban köszönetet mondok Révésznek, hogy a debreceni zsinaton, illetőleg már arra is megállapított számarány forrása felől felvilágosított, habár erre vonatkozólag még tisztába hozandónak látom, hogy honnan eredtek az 1849-iki tervezeten véghez vitt módosítások?

Engedjék meg végül, hogy ezzel kapcsolatban S. Szabó Józsefnek is megadjam második feleletemet a közetközépen: „Superior stabat . . . S. Szabó József.”

Historicus.

KÖZÉLETÜNK.

Konventi ülés.

(Folytatás és vége.)

Folytatólag, — de még az első napon, — Dóczy Imre tette meg jelentéseit az egyetemes tanügyi bizottság nevében. A békési, györki, hajduböszörményi, hajdunánási, halasi, hódmező-vásárhelyi, kecskeméti, kolozsvári, kunszentmiklósi marosvásárhelyi, nagy-körösi, szászvárosi, székelyudvarhelyi, karcagi, mezőturi gymnásiumok pótállamsegélyt nyertek. Referáda végén Dóczy az országos ref. tanáregyesület nevében a következő elfogadott indítványt terjeszti a konvent elé: „Egyetemes konventünk az egyházi és nemzeti történelmünk kimagasló alakjai iránt tartozó hálát, kegyeletet ápolni, a hazai protestantizmus küzdelmes multjában felmerült nagy események emlékezetét ébren tartani s ezáltal az utódok nemzeti és protestans öntudatát erősíteni óhajtván, Bocskai Istvánnak, protestans vallásszabadságunk és nemzeti jogaink dicsőséges elvülhetetlen érdemeire s az általa kivívott bécsi békének, mint vallásszabadságunk első törvényes biztosítékának nagy történelmi jelentőségére való tekintetből a tanáregyesület javaslata alapján 1. felhívja a református iskolák fenntartó testületét, az iránt való intézkedésre, hogy a Bocskai által vezetett nemzeti szabadságharcot bezáró bécsi béke háromszázados emlékére a jövő 1905/6. iskolai év végén hazai református egyházunk összes tanintézetében a tanuló ifjuság nemzeti és egyházi érzületének erősítésére szolgáló iskolai emlékünneppel tartassék; 2. elkészítteti Bocskai István képét díszesebb kivitelű iskolai fali szemléltető kép alakjában s az összes hazai református iskoláknak kiállítási áron rendelkezésére bocsátja, a kép előállítására iránt való intézkedéssel pedig az „Egyetemes tanügyi bizottság” elnökségét, bizza meg; 3. megiratja Bocskai Istvánnak, az általa vezetett, nemzeti szabadságharcnak s a bécsi béke jelentőségének népies módon való történelmi ismertetését mintegy két (2) nyomatott, iven, s a hazai református gyülekezetek közt az egyházi és iskolai könyvtár részére egy-egy, összesen két példányban díjtalanul kiosztja, a gyülekezeti tagok között pedig mérsékelt áron árusíttatja: a munka megiratásával s annak az 1906. évi jan. 1-ére való elkészíttetésével 200 korona tiszteletdíj mellett szintén az egyetemes tanügyi bizottság elnökségét bizza meg; 4. felhívja az egyházkerületeket intézkedésre az iránt, hogy a Bocskai szabadságharcának és a bécsi békének háromszázados évfordulója hazai református egyházunk minden gyülekezetében hálaadó istenitisztelettel ünnepeltessék meg, s ennek keretében az előzetesen kiosztott, népies történelmi ismertetés alapján az ünnep jelentőségéről tájékoztató előadás tartassék.”

Kenessey Béla referál a zsinatelőkészítő adóügyi albizottság munkálatairól s betérjeszti az elrendelt adatkiegészítésre beérkezett adatokat. Ennél a

tárgynál szólalt fel általános figyelem közepette Gróf Tisza István, s a tervbevett adókulesot ismertetőn kijelenti, hogy miután a degressiv kulesu vagyoni adó ellen súlyos aggodalmak merültek fel, egy másik adókulesterv is készült, mely fokozatokat csak a személyi adónál állapít meg s a vagyoni adónál egységes 10%-ot az állami adóhoz viszonyítva. Jelzi, hogy az ezen alapon eszközölt számítások azt mutatják, hogy a kétféle kules szerént az állam által fedezendő szükséglet között alig számbavehető csekély különbség mutatkozván, a zsinat abban a helyzetben lesz, hogy a kétféle kules között tetszése szerént választhat. A degressiv kules szerént ugyanis 1.400,000 korona lett volna az állam által fedezendő összeg, — az újabb kules szerént pedig 1.350,000 korona, noha megjegyzi, hogy egynehány egyház (13.) adatai még nem dolgoztattak fel de ez már lényeges változati különbséget alig fog előidézni. Hogy pedig az állami törvényhozás minél hamarabb megtehesse a maga kötelességét, kéri a konventet, hogy hasson oda, hogy az adóügy a zsinaton lehetőleg elől kerüljön tárgyalás alá, mert reményli, hogy ha a zsinat végzett a kérdéssel, — az államkormány abban a helyzetben lesz, hogy a szükségelt összeget, megfelelő törvényes intézkedés alapján az egyháznak minél hamarabb rendelkezése alá bocsáthatja.

S itt, — némi tekintetben e tárggyal összefüggőleg — egy kis heves vita keletkezett.

Báró Bánffy Dezső ugyanis jelenti, hogy ő és Kun Bertalan az ev. ref., Baltik Frigyes és Báró Prónay Dezső az ágostai hitv. egyház részéről értekezleten voltak a miniszterelnöknél s ott szóba kerültek azok a határok, melyek között a 2 protestáns egyház „Véleményében” foglalt kívánságok megoldást nyerhetnek. Ez értekezletből kifolyólag, miután Báró Bánffy birálati észrevételekkel kíséri a miniszterelnök terveit, egyuttal leteszi a konvent asztalára azt az átíratot, melyben ez a miniszterelnöki terv szabatosan körvonalozva van s kéri annak felolvasását.

Hegedüs Sándor ellenzi az átírat felolvasását, mert az nem a konventhez van intézve hanem az ev. ref. és ág. hitv. közös bizottsághoz. Báró Bánffy bizonyítja, hogy ez az átírat nem titok, sőt egyenesen az ő és a miniszterelnök között létrejött megállapodás folytán került ide s már csak azért is tudomást kell arról venni a konventnek, mert ő éppen ezzel kívánja indokolni azt, hogy miért kell majd az összeülendő zsinatnak az adózási kérdéssel jó előre foglalkozni. Többen hozzá szólnak a kérdéshez s a meglehetősen heves vita a Darányi Ignác felszólalásával ért véget ki abban a nézetben van, hogy, ha már ide jött ez a leirat s arról a konvent elnöke jelentést is tett, tehát azt okvetlenül fel is kell olvasni, de éppen olyan bizonyos az is, hogy a konvent ennek a tárgyalásába bele nem bocsátkozhatik. A konvent ez értelemben határozott s im itt közöljük a miniszteri leiratot szószerint egész terjedelmében:

„Másolat.” Magyar Királyi miniszterelnök. 49762/M. E. 1. A t. bizottság által folyó év április havában az 1848. évi XX. t. c. végrehajtása tárgyában benyújtott emlékiratot, a magyar kormány tárgyalás alá vette s arra vonatkozólag a vallás- és közoktatási minister ural egyetértőleg a következőkről van szerencsém a t. Bizottságot értesíteni:

A szóban forgó emlékiratot az idézett törvény-

cikk második és harmadik §-ával kapcsolatos kérdéseket egymástól elkülönítve tárgyalja.

Ami az emlékirat első részét illeti, az abban felhozott kérdések majdnem kizárólag oly konkrét esetekre vonatkoznak, amelyek alapos vizsgálat tárgyává voltak teendőök, mielőtt azokra nézve a kormány állást foglalhatott volna. Ezen vizsgálat folyamatban van és annak befejezte után nem fogok késni a t. Bizottsággal ezekre vonatkozólag is a tárgyalások fonalát felvenni.

Már most kívánom azonban megjegyezni, hogy ami a dolog elvi oldalát illeti, a kormányt is, valamint egész működésében, ugy ezen kérdések elbírálásánál is csak azon nagy szempont vezetheti, hogy a törvényesen bevett vallásfelekezetek közötti tökéletes egyenlőség és viszonyosság az egész vonalon érvényesüljön, természetesen tekintetbe vételével a törvényes fejlődés és az egyes vallásfelekezetek benső természetete által előidézett különös viszonyoknak. Miután pedig e kérdésekben a két magyar protestáns egyház is ugyanezen elvi állásponton áll, nem kétlem hogy a felhozott konkrét kérdéseket közmegegyezésre sikerülend megoldanunk, — s illetőleg megállapítanunk azon irányelveket, amelyek szerint hasonló esetek a jövőben elbírálandók lesznek.

Mig tehát az 1848. évi XX. t. c. 2. §-ának végrehajtásával kapcsolatos kérdésekre nézve az ügy jelen stadiumában csak ezen elvi kijelentéssel nyilatkozhatom, — addig konkrét tájékoztatást kívánok már most nyújtani az iránt, hogy tekintettel az ország pénzügyi helyzetére is, minő mérvben és minő sorrendben véli a kormány a 1848. évi XX. t. c. 3. §-a alapján felhozott anyagi igények kielégítését foganatosítani. Szükséges ez azért, hogy a két protestáns felekezet irányadó testülete által mielőbb megalkottassanak azon rendszabályok, amelyek a kívánt segély igénybevételének és felhasználásának előfeltételeit képezik, hogy tehát azok az égető sebek, amelyekre a t. Bizottság emlékirata is joggal hivatkozik, mielőbb orvoslást találhassanak.

Ezek között bizonyára az adózási viszonyokban rejő nagy anomaliák képezik a legégetőbbet. S már most kijelenthetem, hogy a kormány az emlékiratban jelzett módon és arányokban hajlandó e segély kieszközlését kérni a törvényhozástól, illetőleg gondoskodni arról, hogy egy ily tartalmu törvényjavaslat terjesztessék az országgyűlés elé. Hogy azonban ez megtörténhessék, szükséges, hogy az illetékes egyházi testülettel megalkossák az e tárgyban szükséges jogszabályokat, valamint kérem kell azt is, hogy a t. Bizottság az idevágó összes adatokat a kormány rendelkezésére bocsátani sziveskeljék, hogy azután a szükséglet mérve, pontosan megállapítható és a benyújtandó törvényjavaslat kellő indokolással ellátható legyen.

Nem zárkozhatik el a kormány az emlékirat azon követelményétől sem, hogy a lelkészek fizetése újabb javításban részesüljön és készséggel ismeri el, hogy a köztisztviselők illetményeinek újabb rendezése folytán a lelkészi kongruának felemelése vagy korpótlékkal való kiegészítése méltányos és indokolt kívánságnak mutatkozik. E kérdés természetesen együtt oldandó meg mindazon bevett vallásfelekezetek lelkészeire nézve, kikre az 1898. évi XIV. t. c. hatálya kiterjed, s annak gyakorlati megvalósítása, oly óriási teher-többletet von az államkincstárra maga után, miszerint annak foganatosítása előtt meg kell teremtenünk az ügy megoldásának pénzügyi előfel-

tételeit. Kijelenthetem azonban, hogy a kormány feladatának tekinti, hogy a kérdéssel avval az erős elhatározással foglalkozzék, hogy mentül előbb elhárítsa az ügy útjában álló pénzügyi akadályokat és kész annak megoldását kézbe venni, mihelyt az államháztartás egyensúlyának veszélyeztetése nélkül lehetővé válik.

Ami az emlékiratban felhozott többi pénzügyi természetű kérdéseket illeti, a kormány abban a meggyőződésben van, hogy már csak az egyházak autonómiájának szempontjából is ezeknek külön-külön államsegélyvel való megoldása nem volna célszerű, — hanem akként kívánja az erre szükséges anyagi eszközöket fokozatosan az egyház rendelkezésére bocsátani, hogy az állam pénzügyi helyzete által vont korlátok között évről-évre emelje az egyházak dotációjaképpen a költségvetésbe beillesztett tételeket. Ezen felemelt hitelnek mikénti felhasználása felett természetesen az egyház van hivatva saját autonóm hatáskörében határozni, s az illetékes egyházi főhatóságok hivatását képezné oly szabályzat megalkotása, melylyel ezen összegnek tényleg a legégetőbb nagy célok kielégítésére való fordítása biztosítható.

Különös sulylyal bír ezek között a lelkészi nyugdíj-intézet kérdése és amennyiben e nézetünk az illetékes egyházi hatóságok véleményével találkozónék, a kérdést a két protestáns egyház országos közalapjának javára felvett költségvetési tétel megfelelő emelése útján akként kellene megoldani, hogy első sorban a nyugdíj-intézet kellő dotációja biztosítható Budapesten, 1904. évi október hó 20-án *Tisza* s. k.

Antal Gábor püspök referádája alapján meghatározza a konvent, hogy a zsinat megnyitja a kálvin-téri templomban tartandó istenitiszteleten imádkozni fog Kun Bertalan püspök, s egyházi beszédet mond Antal Gábor püspök. Istentisztelet után a korelnökség mindjárt ott a templomban a gyűlést megnyitja; a törvény értelmében a tagokat megbízó levelek beadására felhívja s az első ülést berekeszti. A tagok diszruhában jelennek meg.

A parókhialis könyvtárak ügyében, főleg Hegedüs Sándor felszólalása után kimondja a konvent, hogy, miután az összes egyházkerületek óhajtják a parókhialis könyvtárak létesítését kettős elnökség vezetése alatt egy 10 tagú bizottság választassék, melybe mindenik kerület 2—2 tag által legyen képviselve s ezt a bizottságot a végrehajtás jogával felruházza, — elvárva ide a konventre e bizottság jelentéseit.

Több inkább és kevésbé fontos jelentés és ezekre vonatkozó beható tárgyalás után érdekes vitára szolgáltatott anyagot a tanítók zsinati tagsági kérdése. Lapunk olvasói előtt ismeretese ez ügy előzményei az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye ugyanis egyik zsinati pótképviselőjeül Simon Károly hajduhadházi tanítót választotta meg, s őt a tiszántúli kerületi igazoló bizottság nem igazolta, hanem a kérdést maga az igazoló bizottság a konventhez tette át. A konvent a kérdés *elvi* megvitatásába nem ment bele, mert itt törvénytárgyalásról lévén szó, erre a konvent magát kompetensnek nem tartotta. Pusztán alaki oldala vitattatott meg a kérdésnek s kimondatott, hogy miután, a zsinati tagok igazolása a törvény értelmében az egyes egyházkerületek jogkörébe tartozik, tehát az egész ügy visszatételük a Tiszántúli egyházkerülethez.

Érdekes vita fejlődött ki a népoktatási törvénytervezet körül. A vita tulajdonképpen anyaga az

az elaboratum volt, melyet Antal Gábor dunántúli püspök referált. A vége a vitának az lett, hogy az egész munkálat újabb szövegezés végett Dr. Nagy Dezsőnek adatott át, ki azt a tanügyi bizottság elnökségének a bevonásával megfelelőbb formába fogja önteni, meggyőződésünk azonban az, aminek Bárány Bárány Dezső a konvent világi elnöke is kifejezést adott, hogy t. i. ezzel a dologgal immár elkéstünk, mert a népiskolai törvényjavaslatot a kultusminister immár a képviselőház asztalára letette s azon a mi kedvünkért aligha lesz hajlandó változtatni.

Végül még csak az egységes liturgia ügyéről kívánunk röviden megemlékezni. Előadója Novák Lajos sárospataki gyakorlati theol. tanár volt. Ismertette a kerületek véleményét s a határozat az lett, hogy az egységes liturgia ügyet a mostani törvényhozástól külön később fog megoldatni s e munkára Baksay Sándor püspök elnöke alatt egy 10 tagú bizottság küldetett ki. Egyházkerületenként 2—2.

A közjogi szakszabotmány jelentése után okt. 29 kén d. u. 1. órakor a konvent bezárult.

Szellemi nyomorékok.

Itt, az ország egyik csöndesebb zugában csak a hírlapokból tudtam meg, hogy mi történt egy tanító-társam zsinati pótképviselősi ügyével?

Egy röpke, rövid mondat az egész: „Tanító nem lehet zsinati képviselő.”

Hát bizony szomorú dolog, hogy ezt a képtelenséget Debrecenből hirdetik a világnak!

Az ember nem tudja, hogy a tisztelt igazoló bizottság nagy uri méregetű készségét bámulja-e, vagy „szabadelvű” törvénytárgyaló bölcsességét csudálja meg?

Mert hiszen nagy uri könnyedséggel dobja oda azt a röpke mondatot, nem törődve a következményekkel, nem azzal, hogy a református egyház egyik becsülettel munkálkodó s tényező testületét sérti meg igazán méltatlanul.

Hát tisztelt Uraim! ilyen módon önök nem az építőköveket hordják ama nagy épülethez, melyet egyetemes egyháznak nevezünk, hanem inkább kiszedegetik az eddig gondosan behelyezett szegletköveket is, hogy a szegény épület ne csak a kívülről jövő zivatarral, hanem a saját rozoga éhetetlenségével is küzködjék.

Bizony kevés bölcsesség kell a világ kormányzásához, de ezt a keveset sokszor a legböcsőbbek sem képesek megtalálni.

Ime, kézen fekvő dolog, hogy minden erőt összehozunk, minden tényezőt lelkes munkára buzdítsunk az anyaszentegyház külső és belső megerősítésére, és midőn maga a közvélemény rámutat a maga igazságával arra, hogy a tanító is megszívlelni való erő és tényező, aki megbecsülést és szerepkört érdemel az egyház törvényhozó testületében is, akkor önök lenéznek, képtelennek jelzik ezt a tényezőt, megbélyegezni kívánják a világ előtt, a midőn szellemi bénaságot dobnak a fejébe, kvalifikacionális nyomorékká teszik, vagy legalább kívánják tenni éppen akkor, mikor a zsinat előtt azért kérelmeznek, hogy mint a tanítással foglalkozó rendnek, tehát a harmadik rendnek egyik nagy törzse, fokozatos képviseltetést nyerjen minden kormányzó és törvényhozó testületben.

Bizony szomorú dolog, hogy annyi okos ember hasztalan kereste ez esetenél azt a bizonyos kevés

böleseséget, melyel még e világot is lehet kormányozni és amelyre nekünk, reformátusoknak, manapság, minden téren oly igen nagy szükségünk van.

Egylenézett, elkésérített, önérzetében megbántott tanítótábor mit használ a nagy építő munkában?

Ilyen módon lehet és kell az egyes tényezőket lelkesedésre ragadni, buzgó és igaz munkára serkenteni?

Ugy vélem, ezt még önök sem gondolják.

Egyébiránt én magam olyanforma hitben vagyok, hogy az igazoló bizottság a törvény utvesztőjéből nem tudott kiszabadulni, midőn ez esetről határozatát meghozta.

Az a szerencsétlen 65. § 2. pontja ugyanis oly elasztikusan van megfogalmazva, hogy kevés argumentummal s könnyű felfogással talán bele lehet magyarázni még azt a képtelenséget is, hogy tanítói zsinati képviselő nem lehet.

Egyszerűen el kell tekinteni a tanítói oklevélről s csak a gimnáziumi végzettséget számításba venni s készen van az ítélet, hogy a tanító nincs kvalifikálva

Azonban itt nem könnyű felfogásról, nem betűvel való megalkuvásról vagy rabulisztikus argumentálásról volt szó, hanem egy nagy jelentőségű elvi kérdésről, arról t. i. ha vajjon *intelligens ember é a tanító?* megvan-e annyi és oly mérvű képzettsége s általános műveltsége, hogy szaktestületekben, (mert így már ez is kérdés) kormányzó, vagy akár törvényhozó és szabályokat alkotó gyülekezetekben *vele komolyan szóba á'laní lehessen??*

Fájdalom, az igazolóbizottság *nem*-mel felelt e kérdésekre s így megszegve a református egyház „szabad szellemé”-nek azt kétes dicsőséget hogy ország-világ előtt lenyomta a legmagyarabb tanító-ságnak szellemi mirevalóságát s ez által erkölcsi értékét is a zérus alá éppen akkor, mikor az új közoktatási törvény ismervé a mai tanítónemzedék igaz kvalitását valóban érdemileg és szabadelvűen dönti el a kérdést, mert a tanítót köztisztviselőnek minősíti s oklevelét az érettségi bizonyítvánnyal egyenrangba helyezi.

Hát tisztelt Uraim! Önök, nem mondom rossz akaratból, de mélyebb vizsgálódás kizárásával, saját tanítóikat, a többiekkel szemben lebecsülték s utolsó helyre, sőt a sorrenden kívül helyezték a magyar tanító-ság egyetemét tekintve, holott a református tanítók első helyen tűndököltek s tűndökölnek ma is, ha szellemi munkáról, hazafiaságról és szak-képzettségről beszélünk.

Azt hiszem pedig ezt önök sem akarták. Szellemi nyomorékokban a közjó munkálása körül bizony annyi okos ember örömét nem találhatja. Nem akarthatták ezt már azért is, mert hiszen ha a mi hírneves iskoláink, lelkes és buzgó tanáraink csak ilyen szellemi nyomorékokat bírnak képezni; ha az a hagyományos szabad szellem, mely az egyházat élteni, fenntartja s intézményeit tovább fejleszti csak ilyen kvalitás tekintetében, se hus se vérféle tanítócskákat képes nevelni s a nagy és nemes munkatérre kiállítani: akkor önök ez esetről kifolyólag rettenetes ítéletet mondtak iskola, tanár, és hagyományos szellem felett s megingatják a közfelfogásban azt a hitet, hogy a református egyház a maga iskoláival intézményeivel a felvilágosodás és haladás zászlóvivője, a szabadság őre s minden igaz és szabad vizsgálódásnak, komoly tudásnak elpeesételt tűzhelye.

De hát nem variálom én ezt a szomorú dolgot, legfeljebb még egy fájdalmas sohajt kockáztatok meg a tény felett, hogy ime a szabad szellemű református egyház, a huszadik század hajnalán megtagadni látszik önmagát, midőn egy bizottsága révén az ósdi maradiság páncéljába öltözött áll a világ szája elé vigyorgó örömet szerezvén ezzel elleneink kárörvendő lelkének.

En tudom, s a református tanító-ság is tudja, hogy ez a bizottsági tévedés egy fájdalmas tünet ugyan, de nagyobb gyűrűket nem képes felidézni maga körül s nem elég hatalmas arra, hogy a fejlődő eseményeket haladásában feltartóztassa.

A haladásnak, a jogfejlődésnek törvényei vannak, melynek hatása alól ki nem vonhatja magát semmiféle intézményes társadalom és az igazság diadala, ha késik is, bizonyára végképpen el nem maradhat.

A református tanító-ság kissé lehangolt érzésekkel gondol ugyan a maga bizottsági lebecsülésére de bizik az atyák és törvényhozók, a vezető férfiak böleségében s rendületlen bizalommal fordul azoknak jog és igazságérzetéhez.

Maga ez incidens mit sem változtat egyházunkhoz való ragaszkodásunkon, mert hiszen az egyes fájdalom vagy sérelme, sőt az egészé is, el nem téríthet egy ilyen küzdő tábor az egyetemes javának munkálása útjáról, lekesedését, buzgalmát le nem hűtheti.

Mi különben is nem ilyen esetleges képviselést óhajtunk, hanem a történelmi jogfejlődés alapján kérjük testületünknek rendes és törvény által meghatározott számú képviseltesét.

Teljes reménnyel nézünk a jövőbe és hiszszük, hogy jogos kérelmünk meghallgatásra talál.

A mi Simon Károly barátunk, a maga részéről egyénileg nem sajnálja a kitüntetés megszűnését, mert hiszen a választók közvéleményének bizalma így is csak megmarad s neki nyújtja a koszorút, a melyre bizony nem vágyott, de kartársaira való tekintetből el kellett fogadnia; neki is csak az fáj és csak az kesergeti szívet, hogy ime az ő esetében a református tanító-ság kvalitása, mint haszavehetetlen portéka, az ablakon keresztül meggondolatlanul kidobott.

Mindegy. Az nem kerül azért szemétdombra! Eljő az idő és ez most vagyon, amikor visszakerül az megtisztítva fényesen megérdemelt helyére.

Hallom, leborulva alázattal hallom az utolsó próféta jóslatait: *„Ime én elbocsátom nektek Illyés prófétát, minekelőtte eljönne az Urnak nagy és becsületes napja. És az atyáknak szíveket a fiakhoz hajítja, és a fiaknak szíveket az atyákhoz, hogy eljövén, el ne vesszen e földet örök veszedelemmel.”*

Oh atyák! Szeressétek a fiaikat! Oh fiak engedelmeseleg legyetek! hogy el ne vesszen e föld, ez a mi szent földünk egyenletlenségnek miatta!

Sinka Lajos.

Bűnbocsátó-levelek árulgatása Hajdusámsonban.

Magyar kálvinista ember alig fog hinni a szeméncnek, ha e címet elolvassa. Hogyan? Hát a magát műveltnek valló XX. században megtörténhetik az, ami a nagy Németországot a XVI. század elején lázba hozta, s amit, mint az ember lelkiismerete ellen megindult gaz merényletet, a század ragyogó

géniusza Luther Márton a megérdemelt szégyen és gyalázat koporsójába zárt ?!

Igen, szomorúan kell beismernünk, hogy itt nálunk egészen kedélyes falusi jelleggel visszazökentünk a bünbocsató levelek vásárlása által a középkor legsötétebb századába. Amit amott Teczel és társai sötét barát csuhába bujva nyíltan eselekedtek, azt itt nálunk egy kegyes catholica nőtestvérünk titkon, hogy úgy mondjam, lopva űzi: a múlt hó vége óta „A hétfájdalmu szent szüz személye” c. rend javára 30 fillérjével árulgatja bünbocsató leveleit. Üdvös működését nem remélt siker koronázza, boldognak érzi magát az a halandó, aki vallás különbség nélkül néhány darabot magának vehet; hiszen a fentjelzett rend biztosítja, hogy naponta szolgáltatja életében és halálában egyaránt a vásárlónak a misét, az engesztelő áldozatot.

Kovácsné, Boros Juliánna az a lankadatlan buzgóságú, XX. századi Teczel, aki vissza nem tántorítható buzgósággal boronálgatja össze a szegény falusi nép filléreit.

Jellemző és pedig szomorúan jellemző eselekedet ez mind az árusra, mind a vásárló publikumra nézve. Mert, hogy a kegyes hölgy buzgóságát nevének nevezhessük, nézetünk szerint az magasfoku s impertinens csalást követ el. Cselekedetében benne az ösöktől örökölt üzleti vér, amely vásárt esinál a legszentebb gondolatával, embertársai becsületével, Istennel, vallással, bármely úton, ha az jövedelmező.

A nép pedig „az istenadta nép” úgy látszik ma is, mindörökké csak nép marad, akit álnok s hazug félrevezetéssel megfejnek s aztán kikacagnak. Hol van az olyan társadalomban a XX. század műveltségéből csak egy parányi szikra is, mely képes keserves filléreit könnyelműen kidobni a fekete lelkű csalónak.

Lehetetlen elhallgatni, mint jellemző társadalmi vonást, rólunk, hogy itt a sarlatánnak van igazi beese, a valódi érdemnek pedig semmi tisztelete nincs. Felhozom például azt az esetet, hogy mikor messze földön híres orvosunk van, megtörtént, hogy B.-ujfaluból hozatott magának egy helybeli polgártársunk egy kuruzslót, aki jöttében egy liternyi üveg jó erős denaturáltat sem felejtett elhozni s megjelenvén a helyszínén, tiszteletdíj, fuvar, orvosság stb. eimen felszámított 49 koronát; a beteggel megittatta az egy üveg denaturáltat, s az egy hét alatt — meg is halt.

Amit meg nem tett a megcsalt publikum, pedig vallása iránti tiszteletből erkölcsi kötelessége lett volna megtenni, valamennyire helyreállította a bünbocsató levelek ügyében az udvariatlan esendőség, amely egy azonnal befogandó s letartóztatandó csalót ismert ki az érdekes kupeczkedő asszonyság személyében; letartóztatta tehát, kihallgatta s 20—30 koronányi harács-pénzét elkobozta tőle, s aztán átadta megérdemelt sorsának.

A megkárosított publikum pedig csak arra néz nagyot, mikor látja, hogy becsapták.

Szegény Teczel, te is bizonyosan megfordultál sirodában, úgy látszik, te a nevedben s munkádban átkot és szégyent hagytál utódaidra s különösen szegény Boros Juliára, ki a te sirodhoz hasonló sötétségben elmélkedik üzletének szerencsétlen és végzetes fordulata felett!

D.

IRODALOM.

Megjelent és kapható Dr. Luther Márton művei I. kötete. Szerkeszti: Dr. Masznyik Endre. Kiadja: a Luther-Társaság. Luthernek egykoru képével. (Cranach L.) Ára az egész mű megrendelőinek *füzve 6 korona, díszes kötésben 8 korona 50 fillér.* Megrendelhető Kovács Sándor theol. akad. tanárnál, az *Evang. Theol. Otthon felügyelőjénél Pozsonyban. Tartalma:*

1. Luther előljáró beszédei, Ford. Dr. Masznyik Endre.
2. A 95 tétel. (1517.) Ford. Dr. Masznyik Endre.
3. A 95 tétel magyarázata. (1517.) Ford. Dr. Masznyik Endre.
4. Az ágostai kihallgatás (1518.) Ford. Stromp László.
5. Békétárgyalások Miltitzcel. (1519—1520.) Ford. Stromp László.
6. A lipesei vita. (1519.) Ford. Stromp László.
7. A római pápaságról. (1520.) Ford. Dr. Masznyik Endre.
8. Jegyzetek. A kötet 30 ivnyi terjedelmű.

Ismertetés. Dr. Luther Márton művei. Nagy szabású mozgalom indult meg a hazai evang. egyházban. Már most készülnek a reformáció 1917-ben következő négyszázados emlékünnepeinek méltó megülésére. Zsilinszky Mihály államtitkár elnöklete alatt 1903. november 12-én Budapesten tartott ülésén a Luther-Társaság elhatározta a nagy reformátor, Luther műveinek lefordítását s közrebocsátását. Luther munkáiból eddig kevés jelent meg magyar nyelven, most végre az egészet megkapja irodalmunk. A vállalatnak nem csupán theologiai jelentősége van, hanem egyuttal első rangu történeti forrást nyit meg közönség és kutatók előtt. A legérdekesebb egyéniségnek saját vallástételeiből látjuk a reformáció rejtett műhelyét, indítékait, céljait és eszközeit. Luther lelki fejlődését ime iratai alapján nyomról-nyomra kísérhetjük, és vele együtt a reformáció egész mozgalmának belső történetét. Kezdetben az egyháznak hű fia, a pápához ragaszkodik, csupán a szabad bírálat jogát vitatja a maga és minden hívő részére. Utóbb a visszaélések gyökeres orvoslását kívánja, de még nem bontogatja a régi alapot. Forradalmi térére akkor lép, új egyházat akkor alapít, amidőn a pápaság minden reformtörekvésnek ellene szegül. Az első kötet még a kath. egyház keblében harcoló Luthert tünteti fel. A történelmi híró 95 tétel és magyarázata, az ágostai és Miltitz-féle tárgyalásra, a lipesei vitára vonatkozó iratok ez időszak jellemző termékei. A magyar kiadás a weimári nagy Knaake-féle kiadás nyomán készül, a sorrendet azonban némileg megváltoztatja. A szerkesztők — igazán helyes érzékkel — a levelek csoportjából kiválasztották azokat, amelyek Luther reformátori pályáján fejlődést mutatnak vagy legalább elvi kijelentéseket foglalnak magukban. E leveleket a német kiadás a többi reformátor levelei közt időrendben elszórva közli; a magyar kiadásban a reformátori iratok közt a megfelelő tárgynál és helyen találjuk. Az utolsó rész Luthernek a pápaságról szóló munkáját tartalmazza. A következő kötet az egyházreformáló műveket folytatja s az után az egyházszervező, majd egyházépítő iratokra, énekekre, beszédekre stb. kerül a sor. Lehetőleg minden kötethez illustratio is készül. Az első kötetben Luthernek egy Cranach Lukács után kö-

szült egykoru képet találjuk, mely 1520-ból való. A szerkesztést a Luther-Társaság dr. Masznyik Endrére bízta, akinek kiváló Luther életrajza közkezen forog. A fordítás magyaros. Megközelíti Luther nyelvének erejét. Voltaképpen azt mondhatjuk, hogy ilyen forma nyelven írt és beszélt volna, ha a Gondviselés kegyelméből magyarnak születik. A fordítók áttanulmányozták a XVI—XVII. századbeli magyar polemikus irodalmat, Dévait, Sztárayt, Telegdit, Magyarit, Pázmányt, Alvincit stb. hogy nyelvökben az erő és magyarság mellett az annyira jellemző ódon íz és zamat is meg legyen. Ez a kötet becsületére válik úgy a Luther Társaságnak, mely közreboesátja, mint a szerkesztőségnek és dolgozótársainak, akik közül, mint e kötetnek egyik munkását, Stromp László nevét kell még megemlítenünk. A mű nyomása tiszta és szép, ára a nagy vállalatához képest nem drága. Megrendelhető közvetlenül Kovács Sándor theol. akad. tanárnál, Pozsonyban, esetleg könyvtár útján. Az egész mű mintegy 12 kötetre van tervezve. Egyelőre évenként egy kötet jelenik meg, hogy a kevésbbé módosak is megszerezhesék.

Báró Wesselényi Miklós élete és Munkái. Irta: *Dr. Kardos Samu.* Két díszes kötetben. *Előfizetési felhívás.* Negyvennyolc éves koromban lépek első ízben nagyobb szabású önálló munkával a művelt magyar közönség elé. Nem aggodalom nélkül teszem ezt. Az újabb írói nemzedék annyi kitűnősége mellett alig kívánhatja meg a kezdő, hogy észrevétesse, hogy méltányolják. Aggodalommal bár, de mégsem reményesség nélkül teszem meg az első nagy lépést. Es ezen reményességemnek kettős az alapja és forrása. Az egyik ott rejlik magának annak a nagy férfinak emlékében, akinek életét felkutattam, a sokfelé szétszórtan heverő szellemi kincseit összehordottam s a magam szerény tudásával, igénytelen tehetségével feldolgoztam; a másik ama megdönthetetlen hitem, hogy a magyar nemzet művelt közönségének lelkében még mindig erősen él a nagy Wesselényi hősi alakja, nemcsak jelleme, önzetlen hazaszeretete, csodás tettei és keserű szenvedései iránt, — a hála, kegyelet és érdeklődés.

Wesselényi hősi tettei iránt az érdeklődést, nagy érdemeivel szemben az elismerést felkelteni és megújítani, az idők folyamán elhalványult emlékét a feledés porától megtisztítani, a nemzeti hála és kegyelet számára örök lámpát gyújtani és a nagy eszmékért hevülő ifjúságnak egy utólérhetetlen magasságban álló ideálban példányképet nyújtani: ez lésszen munkám feladata.

Érzem, tudom, hogy nagy és nehéz ezen feladat: érzem és tudom, hogy annak sikeres megoldása nem áll arányban fogyatékos erőimmel, de vigasztal a tudat, hogy amit erő és tehetség tekintetében a Gondviselés tőlem megtagadott, azt némileg pótolni fogja az a lobogó lelkesedés és szünni nem akaró tűz, amelylyel Wesselényi nagy egyéniségét már kora gyermekésememtől fogva, tehát négy évtizednél régebb idő óta kísértem és kísértem. Pótolni fogja az a gondosság és lelkiismeretesség, melylyel a reá vonatkozó adatokat évek hosszú során át egybegyűjtöttem és feldolgoztam és pótolni fogja a nemes gondolkodású olvasónak ama jóindulata, melyre minden olyan író, kit az események feltárásánál, az egyének megítélésénél más szempont, mint az igazság és jó meggyőződés szempontja nem vezérel, min-

dig, tehát még gyarlóságaiban vagy tévedéseiben is joggal számíthat. A nagy Wesselényi életét és működését tárgyzó munkám két hatalmas kötetből fog állani. Mindenik kötet 34—36 nyomtatott ívet foglal magában. Egy-egy kötet 560—580 lapot fog kitenni. Mindenik kötethez a mű értékét és érdekességét növelő képek, történelmi okiratok és levelek, illetve az utóbbiak fényképmásolatai lesznek csatolva.

Az első kötet mellékletei a következők: a) képek. A zsigóvárkastély. Id. Báró Wesselényi Miklós (a nagy Wesselényi atyja). Id. Báró Wesselényi Miklósné (a nagy Wesselényi anyja). A nagy Wesselényi 6 éves korában. A nagy Wesselényi 44 éves korában. b) Okiratok. Gróf Wesselényi Ferenc, Magyarország nádorának 1666 április 6-ikéről kiállított, nádori pecséttel ellátott nyílt parancsa Turóc megye alispánjához. A nemes székely nemzet hódoló felirata a nagy Wesselényihez, 1834. szeptember. A pozsonyi országgyűlési ifjúság hódoló felirata a nagy Wesselényihez, 1834. június 5-ikéről. Erdélyhon nemeslelkű férfiúinak és leányainak megbízásából Báró Jósika Miklós által szerkesztett és aláírt hódoló felirat, 1835. szeptember. c) Levelek. Báró Wesselényi Miklós levele Ujfalvy Sándorhoz 1831. december 14-ikéről. Báró Wesselényi Miklós levele Weér Farkashoz 1834. március 14-ikéről. Décesy László levele Báró Wesselényi Miklóshoz 1834. szeptember 4-ikéről.

A második kötet mellékletei a következők: a) Képek. A nagy Wesselényi szobra Zilahon. A Wesselényi-család sírboltja Zsigón. A nagy Wesselényi hitvesének, Lux Annának arcképe. A nagy Wesselényi elsőszülött fiának, Báró Wesselényi Miklósnak arcképe. b) Okiratok. Kossuth bejelenti, hogy megszűnt a magyar kereskedelmi társaság igazgatója lenni s hogy helyette acéget 1845. augusztus 31-ikétől kezdve Szabó Pál igazgató fogja jegyezni. A nagy Wesselényi két fiának keresztelési bizonyítványa 1850-ből. Gyászjelentés a nagy Wesselényi haláláról, 1850. ápr. 21. c) Levelek. Báró Wesselényi Miklós levele Weér Farkashoz, 1844. ápr. 24. Báró Wesselényi Miklós utolsó levele Ujfalvi Sándorhoz, 1850. április 9. Kossuth Lajos levele Wodianer Mórihoz, 1845. május 10. Özv. Báró Wesselényi Miklósné levele Wodianer Sámuelhez 1850. június 28. Deák Ferencz levele ir. az árván maradt Wesselényi fiúk neveltetése tárgyában Ujfalvi Sándornak, 1852. július 25-ikéről.

A közölt képek legnagyobb részét a nagy Wesselényi elsőszülött fiától kaptam, a többi pedig dr. Petri Mór „Szilágy vármegye Monographiája” című nagybecsű munkájának 1901-ben megjelent I. kötetéből vettem át a szerző szíves engedelméből. A fényképmásolatban (fac-simile) közölt történelmi becsű okiratok, feliratok és levelek kivétel nélkül az én tulajdonomat képezik s azok eredetije az én ereklyegyűjteményemben fekszik el. Munkám első kötete a következő 7 fejezetre oszlik: Bevezetés. I. Fejezet. A Wesselényiek nemzetsége és családi leszármazása. II. Fejezet. A nagy Wesselényi szülei: id. Báró Wesselényi Miklós és neje, Cserey Heléna. III. Fejezet. A nagy Wesselényi gyermek- és ifjúkora és Szécsényivel való barátsága; Magyarország és Erdélyország törvényhozó testületeinek szervezete és tanácskozási rendje Wesselényi és Szécsényi fellépése előtt. IV. Fejezet. A nagy Wesselényi a pozsonyi 1830-ik évi és 1832/36. évi országgyűlésen. V. Fejezet. A nagy Wesselényi a kolozsvári 1834. 35-iki országgyűlésen. VI. Fejezet. A nagy Wesselényi, mint

az ifjuság barátja és bálványja; párbaja gróf Wurmbrandttal; utazása Felső-Olaszországban; hősi viselkedése a pesti árvízveszedelem alkalmával. A nagy Wesselényi alapítványai. „Balitéletek“ című munkája VII. Fejezet. Az üldözések és szenvedések kora. Wesselényi önvédelmi irata, 1840-ből. A második kötet akövetkező 5 fejezetből áll: VIII. Fejezet. Wesselényi és Széchényi meghasonlása. Kossuth és Wesselényi együttes szereplése. 1840—1848. IX. Fejezet. Wesselényi szereplése 1848 első felében Erdélyben és Magyarországon. X. Fejezet Wesselényi meghasonlása Kossuth tal, visszavonulása Freywaldaubá. XI. Fejezet. A kortársak hódolata Wesselényi nagysága előtt. XII. Fejezet. Wesselényi halála, emlékezete és jellemzése. Zárszó. Az első kötet bevezető részében fogom közölni mindamaz önálló műveket, folyóiratokat, hírlapokat, naplókat, okiratokat, emlékiratokat, feliratokat és leveleket, melyeket munkám megírásánál felhasználtam. Ugyancsak az első kötetben leszen ismertetve a nagy Wesselényi életére és működésére vonatkozó, tulajdonomat képező okirat- és levélgyűjtemény is. Munkám kiadását az ország egyik legelőkelőbb s legősmertebb cége, a Légrády Testvérek műintézete vállalta el. A munka legkésőbb 1905. évi január közepén fog megjelenni két egyenlő nagyságu, igen izléses külsejű félbörkötésben, sarkodiszítással, dus aranyozással.

A két kötet bolti ára 30 korona. A két kötet előfizetési ára 20 korona. Az előfizetési pénzek december 15-ig egyenesen Debrecenbe, szerző címére küldendők be. December 15-ikén túl előfizetési pénzek el nem fogadhatók, mert azontul a munka már csak bolti árban lesz kapható. Debrecen, 1904. október havában. Gyűjtőknek tiz előfizető után külön tiszteletpéldány jár.

Pálóczi Czinke István. Imádságos könyv tempolmi használatra. Vasárnapi, évszaki, ünnepi és alkalmi imádságok. Kiadja a gömöri egyházmegye lelkeszi testülete. *Most jelent meg* és **Kókai Lajos** könyvkereskedésében (Budapest IV. Károly utca 1.) kapható. — Ára izléses fekete vászonkötésben 4 korona. — Ugyancsak most jelent meg Kókai Lajos „Ujdonsági körlevele prot. theologiai művekről“ is, mely ingyen küldetik meg azonnal annak, ki még nem kapta volna meg és kívánja.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A zsinat,** — néhány nap múlva megnyílik. E lap szerkesztője már 2 ilyen zsinatot élt át gondolkozó érett fővel s mind a két alkalommal arról győződött meg, hogy azok a szokásos referádák, melyek a zsinati tárgyalásokról olyan sajtó-organumokban jelennek meg, amelyek természetök és oekonomiájok szerint a zsinat egész tartama alatt legfelebb kétszer jelennek meg, a mai sajtóviszonyok között, amikor a napi lapok útján a történekről kiki azonnal értesül, — teljességgel nem érnek semmit. Ugyanazért arra határoztuk el magunkat, hogy a mostani zsinatról ilyen referádákat nem is

fogunk adni. Hanem ezek helyett egy pár úgynevezett zsinati levelet iratunk szakavatott tollal s így számolunk be lapunk olvasóinak az általános benyomásokról. Kérjük ezt tudomásul venni.

— **Egyházmegyei gondnok választás.** A debreceni ev. reform. egyházmegye szavazásbontó küldöttsége f. hó 2-án bontotta fel és vette számba azokat a szavazatokat, melyeket a perisbiteriumok a néhai Nadányi Miklós halálával megüresedett gondnoki állásra adtak. Az eredmény az, hogy kettő hijján az előbbi összes szavazatokkal *Fráter Barnabás* világi tanácsbíró választott meg a debreceni ev. reform. egyházmegye gondnokává. A majdnem osztatlanul nyilvánult bizalom és szeretet e megnyilvánulása öntsön buzgóságot az új gondnok lelkébe, s az Isten kegyelme adjon neki életet és erőt arra, hogy feledhetetlen elődjének örökét azzal az egyházas hűséggel tölthesse be, amelyet eddigi megbízatásában is tanúsított s amelylyel magának, a presbiteriumok szavazásaiban most megnyilvánult megtiszteltetést is megszerezte. Melegen üdvözljük a megválasztott új egyházmegyei gondnokot.

— **Felhívas 40 éves találkozóra.** Tisztelettel felkérem mindazokat, kik a sárospataki főiskolában az 1865-ik évben érettségit tettek, vagy ezen osztálynak több-kevesebb ideig tagjai voltak, hogy lakóhelyüket, társadalmi, esetleg családi helyzetüket velem tudatni kegyesek legyenek. Rimaszombat, 1904. okt. 28. *Bodor István* tanár.

— **Hombár Mihály.** Ismeri ezt alakot mindenki a ki a „Borsszemjankó“ című humoros ujságot látta. Hombár úr mostanában az „Alkotmány“ hasábjain is jelentkezik. A klérikalís törekvések, a hierarchiai uralmi vágyak egyik buzgó zászlótartója, az „Alkotmány“ című plebános-ujság mostanában a protestánsok „memorandumában“ kifejtett sérelmekkel foglalkozik. Elég bátor arra, — dicséretére legyen mondva, hogy a panaszokat a memorandumból átveszi és közli. Elbánik aztán vele olyan formán, hogy az általánosságban tartott panaszokon Hombár Mihályféle védekezéssel ugrik át, a konkrét esetek felsorolására pedig várja a „helyreigazításokat“ saját érdekeltségétől. Hogy a helyreigazítások minő értékűek lesznek: azt láthatatlanba is ellehet gondolni. A protestáns hitoktatás akadályozása kérdésében kifejtett érvekkel szemben a következő jezsuita okoskodással igyekszik az „Alkotmány“ október 26-diki száma a saját vékony lelkiismeretét megnyugtattani: „Mint látható, a protestánsok a római katolikus intézeteket a maguk zsinórján akarnák rángatni. Pedig világos, hogy minden intézetnek jogában áll megszabni a feltételeket, melyek alatt az intézetbe növendékeket felvesz. Ha már most protestáns szülők mégis *mindenáron inkább* a római katolikus intézetekbe apácák vezetése alá akarják adni a leányaikat neveltetés végett, akkor talán ez még sem a katolikusok részéről elkövetett igazságtalanság és erőszak. Ha a szülők maguk akarják elfogadni az intézet törvényeit, akkor igazán neveltséges sérelmekről beszélni. Volenti non fit iniuria. Ami pedig az itt felsorolt esetek egyik-másikában sérelmes lehetne, ezek bizonynyal nem is ugy történtek a valóságban. Várjuk a helyreigazításokat.“ Hát a protestáns szülők nem éppen „*mindenáron inkább*“ viszik apácák veze

tése alá a gyermekeiket. Ha oda viszik, az csak szomorú kényszerűségből vagy rövidlátó elfogultságból történik. Ezt a helyzetet aztán az imént közzétett szellemben a pápista egyetemes uralmi vágy kedvező alkalomnak találván, teljes erejéből, bizonyos kéjes érzellemmel zsákmányolja azt ki, s ha panaszkodunk, még neki áll feljebb Ismerjük a hangot, de a rendszert is, mely nehány évvel ezelőtt kemény reámutatásra kényszerítette lapunkat éppen a debreceni Szvetics-intézet házi rendjének leleplezése alkalmával. Hát az „Alkotmány” okoskodása rendjén hol állanak meg, ha mi is megfelelő rendszabályokat hoznánk be tanintézeteink s egyéb intézményeink szabályzatába? S mi is azt mondanók, hogy „volenti non fit injuria”? No de Hombár Mihály ur nem áll itt meg, hanem a nevezett klérikalís újság s néppárti közöny október 27-diki számában a „hitelveinkkel ellenkező vallási eselekmény teljesítésére való kényszerítés” ügyében a memorandum pontozatait közölve, a következő hazafias okoskodásra gyulad: „Mikor a memorandum e sorait olvastuk, valóban nem tudtuk, hogy mi csodálkozunk-e inkább: a protestánsok fanatizmusán vagy az n. hogy mily kevés a nemzeti érzés és kegyelet a protestánsokban nagy királyaink iránt. Még az első magyar király — Szent István — ünnepét is profanizálni akarják s munkával akarják megtörni, csak hogy kifejezésre juttassák a katolikusokkal szemben az ellentétes álláspontjukat. S még meg akarják büntetni azokat az egyéneket, sőt hatóságokat melyek hazafiúi kegyeletből az ünneprontókat az ünneprontásban meg akarják akadályozni. Igaz hogy törvényeink Szent István napján csak az ipari munkát tiltják, de minden jó hazafiban kellene lenni annyi jó érzésnek s a törvény szellemét is így kellene megérteniök, hogy az első szent királyunk emlékére szentelt ünnepet minél hívebben megüljék. S a protestánsok nemcsak nem teszik ezt, hanem hitelveinkkel ellenkező vallási eselekmény teljesítésére való kényszerítésnek” merik nevezni azon eljárást, hogy néhol — ha ugyan történt — a hatóságok megakadályozták az ünneprontást és megbüntették az ünneprontókat. Ime, ilyen a protestáns nagy hazafiság.” Az „Alkotmány” elfelejtette, vagy nem is tudja, hogy a potestantizmus nem a fanatizmus jegyében született, sokkal inkább a római vallásnak fanatizmusa s egyéb Kisztus-ellenes viselkedése keltette életre mint élő tiltakozást a római pápasággal s összes akcideneciáival szemben. Hafaiasságunk pedig éppen nem a pápistáktól szentnek deklarált s sok más emberekkel közös gyarlóságban leledző István király neve napjának megülbésében határozódik. Így nagyon olesó hazafiságra hivatkozhatnánk. Hát ha csak az kell, készek vagyunk a karácsonyi Istvánnévnepozást augusztus 20-ra konvertálni, s akkor elkvaterkázhatunk akár az első István emlékére is. Azonban olyan rövid látók nem vagyunk, hogy a pápista törekvéseket ne látnók az egész szentistvánságban, melynek némely alsóbb fokú bíróság már még támogatására is sietett. Szerencse, hogy a felsőbb bíróság nem Rómában szerzi a szemüvegét, melyen az igazságot nézi. Ami pedig az „illetékes személyek nyilatkozatát” illeti: látatlanba is elmondhatjuk: „lupus citatur testis.”

— **Gyűlésezések.** A hét napjai a gyűlések napjai voltak. November 2-án délelőtt az egyházkerületi tanügyi bizottság tanácskozott. Megállapodásai az egyházkerületi közgyűlés elé kerülnek s akkor lesz

alkalmunk részletesen referálni az eredményről. Ugyanazon napon délután az egyházkerületi pénzügyi bizottság foglalkozott az 1905. évi pénztári költségvetési javaslat megállapításával, s egyéb a bizottsághoz áttett ügydarabokkal. Jelezhetjük, hogy nagy fontosságú javaslatok lesznek az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztve. Ezek közül kiválik mindennek fölött az a javaslat hogy az egyházmegyék s e révén az egyes egyházközségek bár egyelőre ideiglenesen mentessenek föl az egyházkerületi közgazgatási költségek terhének hordozása alól s az így elmaradó 18018 korona fedezet pótoltsák az államszegély többletéből, mely ugyis jórészt a közigazgatási terhek könnyítése céljából volt emelve. Mivel azonban a közigazgatási pénztár az eddigi jövedelmekből nem tudja fedezni a szükségleteket, a 18,018 k. helyett 21,000 k. tétessék át a XIX-ik pénztári csoportból az I-ső csoportba évenként. Javasolja továbbá a bizottság, hogy a nagyvárad leányintézet és a m.-szigeti jogakadémia segélyezésére az eddigi két ezer koronán felül újabb 1000 = 1000 k. segély nyujtassék a tűzkármentesítési pénztárból. Az ellátásban nem részesülő tanítóképezdészek ebédre való ellátására az eddigi 1800 k. helyett 2400 koronával segélyeztessenek. Felvett még a költségvetésbe a bizottság évi rendszeres 100 korona évjáradékot a „Kovács Lajos” pályadíj címén, 300 koronát szintén rendszeres évjáradékképpen az egyházkerület egyetemi tanszékének az alapjára, 600 koronát egyezsmindenkorra a tanító képzőintézet osztrálykönyvtár segélyezésére. Az utóbbi 5 tétel 1600 k. erejéig mint újabb teher a népiskolai kézikönyvek pénztára terhére illesztetett be a költségvetésbe. Felvétel még a XIX. pénztári csoport terhére az 1905. évre eső zsinati költségek hordozására 30,000 k. Ezek szerint ezen a címen sem lesznek az egyházközségek újabb költséggel terhelve. November 3-án délelőtt mint délután a főiskolai igazgató-tanács tartotta meg a szokásos őszi ülését. Előkészítés lévén a munkát az őszi egyházkerületi közgyűlés elé, annak idejében fogunk bővebben foglalkozni a tanácskozás eredményével. De már most is jelezzük, hogy főiskolánk életében jelentős mozzanatok felett folyt a vita. A főiskolai gazdasági tanács újjászervezése tárgyában beadott gazdasági tanácsi javaslat újabb revisió alá kerül, a számadásokkal való foglalhozásra pedig még egyszer össze fog ülni az egyházkerületi közgyűlés előtt az igazgató-tanács. A nagy érdeklődéssel s élénk eszmecsere közt folyt üléseket bámulatos kitartással vezette agg főpásztorunk mellett az új világrészből csak imént haza érkezett egyházkerületi főgondnokunk. Már hazatérő útjában megállította őt a mult heti konventi gyűlés; onnan alig érkezett haza, már e több rendbeli gyűlés gondja várta. Ezután pihenőt is alig engedhet magának, siet a kezdődő zsinatra. Ime, ennyire a mienk ő. Tartsa meg őt az egek Ura sokáig!

— **Káplántartási költség.** A szokott évnegyedi részlet bizony egy havi elkéséssel érkezett meg az egyházkerületi pénztárhoz. Oká az, mert az ügygyel foglalkozó bizottság csak a konvent alkalmával gyűlhetett egybe. A nyugták kiállítására az érdekelt lelkészeket az egyházkerületi pénztári hivatal a pénzbeérkeztenek napján felkérte.

— **Kérésem.** A belényesi (Bihar v. m.) temetőben jeltelenül pihennek néhai Sipos Imre lelkész porrészei. Az illető e vidéken a hazafiasság zászlóvi-

vője, a magyarosodás küzdő bajnoka volt. Itt a román kultúra központján, hol fényes sírkövek hirdetik a gazdag román családok dicsőségét, nem lehet jeltelenül hagyunk egy munkás életet, ezen egyházban átélt lelkipásztor sirhalmát. Egyházunk tagjai szegények, sokat nem adhatnak. A reformációi emlékünnepen önkéntes adakozásból már 50 koronát sikerült összehoznom, még városunkban is kapunk adományokat. Tisztelettel felkérem azért a néhai lelkész tanuló társait, barátait, ismerőseit s a nemes eszmékért hevülő olvasóit e lapnak, méltóztassanak fillérekkel hozzájárulni néhai Sipos Imre belényesi volt lelkész sírkövének a felállításához. Belényes, 1904. nov. 2. *Bottyán Pál* ev. ref. lelkész.

— **A francia katolikusok** már számoltak azzal a lehetőséggel, hogy az állam és egyház elválasztását a kormány rövid idő alatt keresztül viszi, éppen ezért a katolikus egyház további fenállását biztosító intézkedésekről gondoskodnak. Abban már egyetértenek, hogy szervezkedni kell és pedig külön a városokban és külön a falvakban. Több helyen a szervezkedés megtörtént, a tagok is össze vannak írva, úgy hogy a munka kezdetét veheti abban a pillanatban, amikor az elválasztást az állam kimondta Párisban és a vidéken több ilyen szervezet van. A párisi kidolgozott szabályzatban azon alap gondolat van kifejezve, hogy a katolikus családok közt összeköttetést hozzon létre, azon célból, hogy egymásnak kölcsönös segínyt nyújtsanak, s vallásos erkölcsi és anyagi érdekeiket bármilyen támadás ellen megvédelmezzék. Vagyis a felekezeti béke fentartását, s a felebaráti szeretet gyakorlását az új szervezkedés egyáltalában mellőzi, sőt a felekezetiesség előtérbe helyezését proklamálja ugyanakkor, midőn az állam éppen a felekezeti harc kiküszöbölésén fáradozik. A terv szerint bizonyos adót fizetnek a tagok, melyet egy bizottság kezel, s fedezi az egyházak mindenemű szükségletét. A katolikus hívek nem maradnak az állammal szemben elszigetelt egyéneknek, hanem egyesülnek, s ez növeli erejüket, de egyúttal az egyház erejét is. Majd egy érdekes fordulattal így fűzi tovább az eszméket: a hívek részt fognak venni az egyház világi kormányzásában, s így a jövőben érdeklődnek az egyház ügyei iránt, s lassanként bünyös közönyösségekől kivetkőznek; így idővel vége lesz az egyházi ügyek iránt való érzéketlenségnek, mely annyi baj forrása volt. Így alakul egy egészen új keresztény közösség. Ez a megújulás már nem katolikus elvek szerint fog történni, bár a tervezők azt hiszik. A katolicizmusban furesán hangzik a vallásos megújulás olyan formája, mely a híveknek az egyház kormányzásába való bevonásán épül fel. Annyi bizonyos, hogy mi protestánsok örvendünk azon, ha protestáns elveknek a katolicizmusba való bevitele alapján történik a csalhatatlan egyház „megújulása.”

— **A skót nemzeti biblia társaság** 1903-ban 1,196,736 kötetet bocsátott ki, vagyis 77,396 kötetel többet, mint az előző évben. Ebből 43,433 kötet jutott Franciaországba. Ez a szám azt mutatja, hogy Franciaországban nem csak az alig egy millió protestáns olvassa a bibliát, hanem igen sok katolikus is. A protestantizmusnak Chinában való hatalmas terjedését mutatja az a tény, hogy ugyanez a társaság

Chinában 678,974 kötetet adott el. A társaságnak 744 bibliaárusa van, kik közül 250 Európában, 474 Ázsiában működik. Ugyancsak Chinában egy másik társaság, az Amerikai bibliatársaság 1903-ban 424,614 kötetet adott el.

— **Németországban** a protestantizmus ellen ultramontan irók mindenféle gyalázó iratokat terjesztenek, s általában a reformációt rossz színben igyekeznek feltüntetni. A német protestánsok nem követik a rágalmasz terére ellenfeleiket, hanem történelmi igazságokkal felelnek. Nemrég jelent meg Hegemann-tól: *Roms Paepste in Roemischen Licht* c. munka, mely bőven foglalkozik Luther dicső küzdelmével, melyet az egyház romlottsága ellen sikeresen kifejtett, beszél a pápai udvar bűneiről, szóval mindazokról, a mik a reformációt szükségessé tették. A használt fegyverek jellemzik mindenik küzdő félt.

— **Péterfillérek.** Több nemzet kezdi belátni, hogy egyházi célokra szánt pénzüsségeit okosabban költetheti el odahaza és abból semmi haszon nincs, hogy egy külső egyházi fő fényes udvarára költ nek. A Péterfillérek napról napra fogynak. Merry del Val minden püspökhöz titkos rendeletet szándékozik intézni, melyben a hívek adakozó kedvének fektetését ajánlja. Több kardinalis személyesen utazik e célból külföldre. Satolli az Északamerikai Egyesült államokba, Vannutelli Irlandba, Agliardi Berlinbe megbízatásuk van, hogy minél több pénzre tegyenek szert, hogy az előbbi pápa „pazarlásait” reparálják. Mennek tehát az apostolok utódai, nem mint hajdan, az ígét hirdetni, hanem minél több pénzt gyűjteni. Így változnak az idők! A vatikánban nagy reményeket fűznek a vállalkozáshoz. Ugy látszik tehát, hogy Franciaország, Belgium, Spanyolország, Portugália és Ausztria már nem oly bő jövedelem-források a pápa számára. Ha úgy van, ez örvendetes jelenség!

— **Előfizetési felhívás.** Egy kötet könyvet szándékozom a nyilvánosság elé bocsátani. Egy negyed század óta, esendben, alig ismerve, minden anyagi haszon nélkül folytatott irodalmi működésem alatt immár a negyediket *Pihenőre* cím alatt. Ebben a kötetben kizárólag népies modorban írott, vallás-erkölcsi iránynyal bíró dolgok lesznek. Tulnyomó részben elbeszélések, de közben egy egy költemény is. Hogy dűlőre jusson a dolog, leginkább lelkész és tanító társaimban bízom, kik — tekintve a könyv tartalmát — hiszem, hogy rajta lesznek, hogy a könyv megjelenhessék, sőt nemi anyagi sikere is legyen. Hiszen ők legjobban fel tudják fogni, hogy egy nagy családdal bíró, ezer gondokkal küzködő — sőt évek óta a temető mesgyéjén járó — kálvinista papra bizony némi anyagi haszon is reá fér. A kötethez előszót Szaboleska Mihály lelkésztársam fog írni. Előfizetési ára 2 korna lesz. Előfizetések és megrendelések címre: G. Diószeghy Mór ev. ref. lelkész Erkávás (p. helyben) már december 15-ig kéretnek, mert a jelentkezők számától függ a kötet sorsa. Erkávás, 1904. október hó. *Gicci Diószeghy Mór* ev. ref. lelkész.

— **A Mitrovics Gyula si emlékére,** a már nyilvánosan nyugtázott eddigi adományokon kívül, ujabban még *Biki Ferenc* (Bábony, Ugoesa m.) 2 koronát; *Harsányi Ferenc* (Sárospatak) 2 koronát; *Boros Mihályné* (Debrecen) 2 koronát adakozott. Midőn ezt köszönettel nyugtázom, tudatom egyszersmind az érdeklődőkkel, hogy a siremlékre összesen 462 koro-

* Ajánljuk e felhívást t. lelkésztársaink szives figyelmébe. Szerk.

na 60 fillér gyült be, mely az időközi kamatokkal együtt jelenleg 473 korona 19 fillért tesz ki. Ez még nem elegendő a nagy emberhez méltó siremlék emelésére, s én hiszem, hogy lesznek még, akik kegyeletes adományaikkal lehetővé teszik célunk mielőbbi elérését. Debrecen, 1904 november 1. S. Szabó József.

— **Orgona megrendelés.** A zemplén-bolyki templom részére szükséges új orgona készítésével Ország Sándor rákospalotái (Budapest mellett) orgonagyáros cég lett megbízva. A mű izléses külsejű és a legjobb szerkezet szerint készül.

— **Az amerikai lelkészek** körében mozgalom indult meg fizetésök javítása iránt. Ugy látszik, hogy általános szokás szerint minden más hivatalnok fizetését előbb szokták javítani mindenütt, mint a lelkészekét, kik sokáig kapják a fizetésöket régi díjleveleik szerint. Tudvalevő, hogy a megélhetési viszonyok nemcsak az utóbbi időkben súlyosbodtak, hanem a pénzvásárló képessége is változott, s így az a fizetés, mely pénzösszegben kifejezve egy századdal előbb a lelkész igényeinek megfelelt, ma már a változott viszonyok közt a megélhetés gondjaival való küzdelemre vezet. Amerikában a lelkészek fizetése nagy változatoságot mutat. Vannak gazdag egyházközségek, melyekben a lelkész jövedelme 50—75000 frankra emelkedik. Amde a kisebb városokban és falvakban, különösen a methodistáknál és baptistáknál olyan gyarló a lelkész díjazása, hogy 2—3000 frank között változik, a mi igen kevés olyan helyen, hol az élet olyan drága, mint Amerikában. Epen ezért az amerikai egyházi lapok tele vannak a panasszal, a lelkészek fizetésének csekélysege miatt. Tanulságos volna összeállítani különböző nemzetek lelkészeinek a fizetését. Franciaországban a református lelkészek fizetése nem mondható fényesnek. Párizsban osztályon kívül van a lelkészeknek 3000 frankja, az első osztályú lelkészi állások díja 2200, a második osztályúaké 2000, a harmadiké 1800 frank.

— **Tyrolban** az evangélikus egyház terjedésének kétségtelen jelei vannak. Így válnak a legkatholikusabb tartományok a protestantizmus terjedésének hálás talajává. Akár csak a reformáció idejében, úgy most is a protestáns egyházközség megalakulását nyomon követi az iskola alapítása. Merán közelében nem rég tették le Untermaisben az evangélikus iskola alapkövét. Ezen tartományban ez volt az első ilyen ünnepély, mely — a még ez idő szerint számban csekély — evangélikusoknak nagy erkölcsi erőt kölcsönöz.

— **A katolikusok** Amerikában vallásuk terjedésével dicsekednek, s azt is mondják, hogy a katolikus yanke liberális gondolkozásu, ami megegyezik az állítást, hogy a catholicismus kizárja a liberális gondolkozást. Amde helyesen jegyzik meg erre az amerikai protestánsok, hogy az amerikai katolikusok a liberális gondolkozást épen nem egyházoknak köszönhetik, hanem a protestantizmus hatalmának, melynek ők sem tudnak ellen állani, mert vallásuk enyhített alaku catholicismus, mely egészen más, mint az európai catholicismus. A catholicismus számbeli gyarapodása is kétes értékű állítás, mert a tény az, hogy a nagy mérvű katolikus bevándorlással szemben nem gyarapodik eléggé arányosan a catholicismus, s az amerikai nemzet zömét tényleg a protestantizmus alkotja. Az ifjuság pedig határozottan a protestan-

tizmus felé hajlik. Ilyen áramlat mindenütt észlelhető. Mint erre vonatkozó tényről említik fel, hogy New-yorkban van egy baptista egyház, melynek vasárnapi iskolájában 500 római katolikus gyermek van, kik legnagyobb részben Olaszországból jöttek ide. Így nő fel egy olyan ifju nemzedék, mely a Biblia befolyása alatt áll.

— **Fogtájást és szájbüzt azonnal megszüntet** a „Plombus” amerikai önplombázó sz.r. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hírdelemben.

Szerkesztői üzenet.

V. G. Nagyvárad. A szerkesztő nincs idehaza. Becses közleménye sajnálatunkra e számról lekészt. Hozzuk a jövő számban. — L. Z. F.-gyarmat. Ezzel is úgy jártunk, mint az előbbivel. Közelebről adjuk. Felelős szerkesztőnk a múlt héten a konventi ülésén, e héten egy hivatalos kiküldetés akadályozta, hogy több rendbeli hozzá érkezett levelekre válaszoljon. Kérjük az érdekelteket, hogy ezt tudomásul venni sziveskedjenek.

Tartalomjegyzék: A reformáció: lelki fegyver. S. Szabó József. — Tárca: Közönséges könyörgés a zsinatért. 1791. Révész Kálmán. — Még egyszer a zsinati tagok számarányáról és választási módjáról. Historicus. — Közéletünk: Konventi gyűlés. — Szellemi nyomorékok Sinka Lajos. — Bünbocsátó levelek árulgatása Hajdusámsonban. D. — Irodalom — Különlélek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Most jelent meg a legújabb Nagy képes Tankönyv és Tanszerárjegyzék

az 1904—905. tanévre melyet kívánatra ingyen és bérmentve küld meg a nagyliszteletű **Lelkész és Tanító** uraknak

HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.

előbb

László Albert és Társa

könyv és tanszerkereskedése,
a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos
bizományosa
DEBRECENBEN.

Ezüst-kályhafény

Vaskályhák

fa, szén és coaks fűtésre,

Takarék-tűzhelyek, Kályha-el-
lenzők, kályha-tálcák, tüzi
szerszámok.

Fa és széntartó kosarak
fényezve.

Mosdó állványok, vasbuto-
rok, konyha-edények
raktára

Sesztina Lajos

vaskereskedőnől

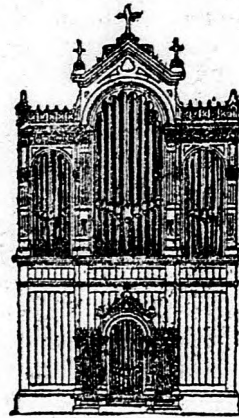
Debrecen.

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel“ és Ferencz József lovag-
renddel“ kitüntetve,
az 1904. évi veszprémi
kiállításon aranyéremmel
kitüntetve,
azonkívül számtalan ki-
tüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tö-
mör hangu, legjobb és
legujabb rendszerű orgo-
nákat. Elvállal javításo-
kat és átalakításokat. Ki-
sebb orgonák készletben
vannak. Szolid munka és
jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem
bizonyítja inkább mint az, hogy a gyár
alapítása óta 400-nál több új orgona lett
megrendelve és készítve.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra
díjmentesen küldetik.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész
és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta
ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja,
nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület
lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne te-
kintsék meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő
nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyer-
mek-ruhakkal felszerelt áruház kielégíti a
legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják
az összes vásárlók, de különösen azok a
szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt
szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak
Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a
látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni
mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-
ságnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az
üzlet az év minden szakában, mert a vevők
óriási tömege helyből úgy mint vidékről a
Neumann M. céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét
minden időben és körülmények között fen-
tartani, de arra nem is volt eset, hogy
Neumann M. áruháza ellen panasz emel-
tetett volna.

*Olcsóság, tartósság és csinosság te-
kintetében a Neumann cég áruai versenyen
felül állanak.*

A tiszántuli egyházkerület lelkész és
tanító urai pedig különösen bizalommal for-
dulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen
mint törzs vevőközönség különös figyelem-
ben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a
régóta kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTAOTTT : 1845-BEN.